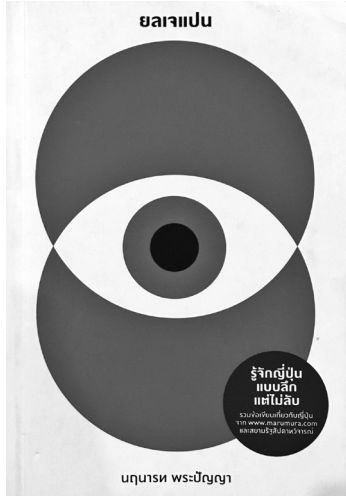

บทวิจารณ์หนังสือ: ยลเจแปน (2557)

ชื่อหนังสือ	ยลเจแปน
ผู้เขียน	นฤนารถ พระปัญญา
ปีที่พิมพ์	2557
สำนักพิมพ์	สยามปริทัศน์
จำนวนหน้า	224
ISBN	978-974-315-859-9

ความนำ

ในปี 2560 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (JTO) รายงานว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาจากญี่ปุ่นมีจำนวนกว่า 919,000 คน เพิ่มขึ้น 9.7% จากปี 2559 (JTB Tourism Research & Consulting Co, 2019) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นแสดงถึงความสำเร็จของรัฐบาลญี่ปุ่นต่อมาตรการกระตุ้น ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยยกเว้นวีซ่า (Visa exemption) แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยให้สามารถพำนักระยะสั้นไม่เกิน 15 วัน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2556 (Embassy of Japan in Thailand, 2019) การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งผลให้ตลาดหนังสือตื่นตัวขึ้น โดยเฉพาะหนังสือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว เช่น เที่ยวญี่ปุ่นไม่ซ้ำใคร (2559) โดย ปริญญา พิณสีทอง, สุก้อย เจแปน (Sugoi Japan) (2557) โดย ฮิโรคาซุ ซาโนะ (Sano Hirokazu) เช่นเดียวกับหนังสือปกิณกะเชิงสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น สุก้อย! Marketing ทำไมใครๆ ก็ติดใจญี่ปุ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2, 2557) โดย เกตุวดี Maruma (เกตุินี พงษ์ธนเลิศ), COOL JAPAN (พิมพ์ครั้งที่ 4, 2558) โดย ลิทเทิลธอตส์ (Little Thoughts) ทั้งนี้ มีหนังสือที่น่าสนใจคือ “ยลเจแปน” เนื่องจากได้ผนวกรวมเรื่องราวทั้งสองระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในญี่ปุ่นเข้ากับเกร็ดความรู้เชิงสังคมวัฒนธรรม บทความฉบับนี้จึงเลือกวิจารณ์หนังสือเรื่อง ยลเจแปน เพื่อค้นหาคำตอบต่อคำถามต่างๆ ที่ตั้งไว้ท้ายปกหนังสือ

- อะไรที่ทำให้ญี่ปุ่นเป็นเช่นทุกวันนี้?
- ความมหัศจรรย์ของญี่ปุ่นคืออะไร?
- อะไรที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จ?
- ทำไมคนญี่ปุ่นจึงมีระเบียบวินัยและความอดทน?
- ทำไมญี่ปุ่นจึงฟื้นตัวจาก “วิกฤต” ได้รวดเร็ว?
- Japan Miracle คืออะไร?

นฤนารถ พระปัญญา อดีตผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวต่างประเทศ TIME และ CNN ปัจจุบันเป็นนักเดินทางและนักเขียนอิสระ เป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาหลายแขนง โดยเขียนบรรยายในลักษณะเรื่องเล่านักเดินทาง ผ่านประสบการณ์ที่ได้ ยล เยี่ยม และเยือน สถานที่สำคัญในประเทศญี่ปุ่น เช่น ที่สถานีรถไฟโตเกียว, ย่านบันเทิงคาบุกิโจ, พระราชวังอิมพีเรียล, ศาลเจ้าياسุคุนิ ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาแต่ละตอนอย่างกระชับรวม 29 ตอน ซึ่งเดิมเผยแพร่ในเว็บไซต์ marumura.com และนิตยสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ต่อมาสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์รวบรวมตีพิมพ์เป็นรูปเล่มแบบปกแข็งตุ๊กในปี 2557 จำนวน 224 หน้า ส่วนปกหน้าหนังสือ ผู้ออกแบบเลือกใช้สัญลักษณ์ (sign) สามารถอย่างประกอบด้วย ดวงอาทิตย์และธงชาติญี่ปุ่นโดดเด่นด้วยพื้นสีแดงและรูปทรงกลม นำมาซ้อนเหลื่อมกันจนกลายเป็นสัญลักษณ์ที่สามคือ ดวงตาที่สื่อถึงชื่อหนังสือคือ “การยล” (ซิกแซก [Zig-Zag], 2559)

องค์ประกอบด้านเนื้อหา

ยลเจแปน มีเนื้อหาจำนวน 29 ตอน ซึ่งค่อนข้างจะกระชับ ความยาวเฉลี่ยไม่เกิน 5 หน้ากระดาษขนาดปกแข็งตุ๊ก (128x184x14 มม.) ผู้วิจารณ์จึงเลือกสรุปสาระพอสังเขป แทนการสรุปโดยละเอียด และอาจเปิดเผยเนื้อหา (spoiled) บางส่วน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงกับประเด็นที่ผู้เขียนตั้งคำถามไว้ ร่วมกับเสนอทัศนคติของผู้วิจารณ์ต่อหนังสือ อย่างไรก็ตาม ได้พยายามสงวนข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงอรรถรสของเนื้อหาจากหนังสือต้นฉบับ เนื้อหาทั้ง 29 ตอนมีรายละเอียดสรุปดังนี้

เข้านี่ที่นาริตะ – เป็นการให้ข้อมูลวิซ่าและเหตุผลที่รัฐบาลญี่ปุ่นผ่อนผันวีซ่าสำหรับนักท่องเที่ยวระยะสั้น เอกสารสำคัญที่ต้องจัดเตรียมแก่เจ้าหน้าที่ ณ จุดตรวจคนเข้าเมืองที่สนามบินนานาชาตินาริตะ (Narita International Airport) คำถามทั่วไปที่ควรซักซ้อมคำตอบไว้ โดยมีเกร็ดเรื่องมารยาทที่คนไทยไม่ถือสา แต่หากเมื่อเข้าเมืองตาลีวก็พึงระมัดระวังไม่แสดงออกซึ่งหน้าต่อชาวญี่ปุ่น และความหมายของคำว่า “ไกจิน” (Gaijin - 外人) และ “ไคจู” (Kaiju - 怪兽)

Japan Standup บนถนนต้นไม้ผลิ – กล่าวถึงสถานีฮาราจุกุ (Harajuku station) ถนนโอโมเต-ซานโดะ (Omote-Sando street) ที่มีไม้ใหญ่ร่มรื่นทั้งสองฟากถนน แต่ใจความสำคัญของตอนนี้คือ เหตุการณ์ภายหลังแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในโทโฮกุ ปี 2554 (2011 Tohoku earthquake and tsunami) และเกร็ดการพลิกฟื้นคืนเศรษฐกิจของประเทศ ผ่านการท่องเที่ยวกับสโลแกน “Japan Raising Again”

ญี่ปุ่นกับแผ่นดินไหว ผิดมากก่อนถูก – กล่าวถึงเหตุการณ์แผ่นดินไหวเมืองโกเบ (Kobe earthquake) หรือเรียกในชื่อทางการว่า “แผ่นดินไหวใหญ่ฮันชิน” (Great Hanshin earthquake) ในปี 2538 และเกร็ดทางสังคมเกี่ยวกับทัศนคติของคนญี่ปุ่นในอดีตที่มีต่อคนต่างเชื้อชาติ

ธรณีพิโรธที่มียาจิ สึนามิถล่มเซนได – กล่าวถึงเมืองทางตอนเหนือของเกาะฮอนชู ซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิคือ เมืองเซนได (Sendai) จังหวัดมียาจิ (Miyagi prefecture) และเกร็ดเกี่ยวกับสภาพภูมิทัศน์และสภาพเศรษฐกิจของเมือง

แบ่งปันกระดาษกลอง น้ำใจของคนไร่บ้าน – ในช่วงหายนะภัย บางชาติอาจต้องเผชิญกับความสับสนวุ่นวายของภัยจากมนุษย์ด้วยกันเอง แต่สำหรับคนญี่ปุ่นมีตัวอย่างมากมายที่แสดงถึงความเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมชาติ แม้แต่คนไร่บ้านก็ยังแบ่งปันกลองกระดาษแก่ผู้คนที่ยังติดค้างในที่ต่างๆ เพื่อห่มกันลมกันหนาว

กำแพงกันสึนามิ ระบบป้องกันแบบญี่ปุ่น – กล่าวถึงการสร้างกำแพงป้องกันคลื่นสึนามิ (Tsunami sea wall) บนเกาะโอกุชิริ (Okushiri island) ทางตะวันตกของเกาะฮอกไกโด (Hokkaido) ซึ่งเป็นต้นแบบแก่พื้นที่เสี่ยงภัยคลื่นยักษ์สึนามิในประเทศญี่ปุ่น รวมถึงระบบป้องกันและระบบเตือนภัยอื่น

รายงานจากโตเกียว ญี่ปุ่นหลังสึนามิ – กล่าวถึงสภาพเหตุการณ์จากรายงานข่าวของสื่อต่างๆ ภายหลังจากคลื่นสึนามิในโทโฮกุ ขณะที่ผู้เขียนอยู่ในเมืองโตเกียว โดยมีเกร็ดเรื่องวินัยและการปฏิบัติตัวของคนญี่ปุ่นเกี่ยวกับการใส่หน้ากาก ซึ่งเนื้อหาข่าวบางส่วนถูกบิดเบือนโดยสื่อต่างชาติ

ซากุระกับไฟสันติภาพ – กล่าวถึงบรรยากาศในช่วงที่ดอกซากุระผลิบานและผู้คนออกมาชื่นชมความงามของซากุระ ณ สวนอุเอโนะ (Ueno park) ในเขตโทโท กรุงโตเกียว โดยมีเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเปลวไฟสันติภาพที่ยังไม่ดับสิ้น เพื่อรำลึกถึงสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งสร้างความสูญเสียต่อชาวเมืองฮิโรชิมา (Hiroshima)

สำนักสาธารณะ – กล่าวถึงความร่วมมือในการประหยัดไฟของผู้คนในกรุงโตเกียว เนื่องจากโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ เสียหายอย่างหนักจากเหตุแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิ กำลังการผลิตจึงยังไม่เพียงพอ และสำนักสาธารณะของผู้คนที่ร่วมมือกันจัดการผลกระทบที่มีอยู่ภายหลังหายนะภัย เกร็ดทางสังคมในตอนนี้เป็นเพลง “ซุกียากิ” (Sukiyaki - すき焼き)

โตเกียวในคืนอันมืดมิด – กล่าวถึงผลกระทบจากเหตุแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในโทโฮกุ ทำให้โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งอยู่ทางเหนือของโตเกียว และเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิไม่สามารถผลิตไฟฟ้าได้ ภาครัฐจึงขอความร่วมมือจากชาวเมืองให้ประหยัดพลังงานในทุกทาง โดยมีเกร็ดทางสังคมเกี่ยวกับสนามบินฮานาเนดะ (Haneda airport) และอุปนิสัยของชาวเมืองโตเกียว

กว่าจะเป็นวันนี้ ก็ศพ – กล่าวถึงเขตชิโยดะ (Chiyoda) ย่านใจกลางกรุงโตเกียว ซึ่งมีสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น พระราชวังอิมพีเรียล (Imperial palace) สถานีรถไฟโตเกียว (Tokyo station) โดยมีเกร็ดทางสังคมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การปกครองของญี่ปุ่นในยุคเมจิ และความหมายของชื่อศาลเจ้าياسุกุนิ (Yasukuni shrine)

ที่นั่นมีวิญญาณนับล้านดวง – เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องจากตอนก่อนหน้า กล่าวถึงความสำคัญของศาลเจ้าياسุกุนิ ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะแก่ดวงวิญญาณผู้พลีชีพ เกร็ดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสอง และพระมหากษัตริย์ไทยที่เคยมาเยือนศาลเจ้าแห่งนี้

สงครามและความพ่ายแพ้ – กล่าวถึงทัศนคติของคนญี่ปุ่นจากหลากหลายอาชีพ ซึ่งผู้เขียนได้พูดคุยเกี่ยวกับเหตุผลที่พวกเขาตัดสินใจเข้าสู่สงครามโลก

ร้อยปี Tokyo Station – กล่าวถึงการปรับปรุงสถานีรถไฟโตเกียวเพื่อเตรียมเฉลิมฉลองในวันครบรอบ 100 ปีความเป็นมาของสถานีรถไฟโตเกียว และเกร็ดทางสังคมของสถานีในแต่ละช่วงเวลา

ร่องรอยของปีศาจสงคราม – กล่าวถึงย่านพิเศษชินจูกุ (Shinjuku) ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจการค้าและแหล่งบันเทิงที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน แต่ในอดีตพื้นที่แห่งนี้มีความสำคัญทางการทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

วิถีแห่งนักรบ – กล่าวถึงที่มาของการเป็นนักรบ/ทหาร ในช่วงที่มีการปกครองแบบโชกุน จนเกิดระบบชนชั้นในสังคม ระเบียบวินัยและอุดมการณ์ของการทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และเกร็ดประวัติศาสตร์สงครามที่เชื่อมโยงกับอำเภอนึงทางภาคเหนือของประเทศไทย

ศาสนาและความเชื่อ – กล่าวถึงความเชื่อ ศาสนาต่างๆ ทั้งพุทธนิกายมหายาน (Mahayana) พุทธนิกายเซน (Zen) ชินโต (Shinto) ขงจื้อ (Confucianism) และขนบธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อระบบ

การเมืองการปกครองของญี่ปุ่น และมีเกร็ดประวัติศาสตร์เกี่ยวกับโชกุนคนแรก พระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในโลก และ สนสองต้นที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ศาสนาใหม่ในซวดเก๋า – มีเนื้อหาต่อเนื่องจากตอนก่อนหน้า กล่าวถึงความเชื่อของคนญี่ปุ่นที่มีต่อลัทธิ ความเชื่อที่เกิดขึ้นใหม่ และอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อที่เป็นพื้นฐานกำหนดบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ

สงครามชีวิตโอชิน – กล่าวถึงฐานะทางสังคมของสตรีญี่ปุ่นในยุคศักดินาที่ปกครองโดยโชกุน และการพัฒนา เศรษฐกิจ โดยแรงงานสตรีจะเข้าไปมีส่วนในอุตสาหกรรมทอผ้า ซึ่งผู้เขียนยกตัวอย่างการแสดงออกถึงสิทธิสตรี ผ่าน ภาพยนตร์โทรทัศน์ที่เคยฉายในประเทศไทย เรื่องโอชิน (Oshin - おしん)

มารดาของแผ่นดิน – มีเนื้อหาต่อเนื่องจากตอนก่อนหน้า กล่าวถึงบทบาทของสตรีในแต่ละช่วงเวลาทาง ประวัติศาสตร์ โดยมีเกร็ดทางสังคมเกี่ยวกับอาชีพของสตรีที่คนญี่ปุ่นเรียกว่า “เกอิชา” (Geisha - 芸者)

สตรีเหล็กเร็นโฮ – กล่าวถึง “เร็นโฮ มูราตะ” (Renho Murata - 村田 蓮舫) นักการเมืองหญิงที่มีบทบาทใน รัฐบาล ทั้งยังได้รับการสนับสนุนและความนิยมจากประชาชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่

ย้อนอดีตย่านโคมะเซียว – กล่าวถึงสถานบันเทิงเรียมย์ในลักษณะโลกียะย่านคาบุกิโจ (Kabukicho) ในพื้นที่ พิเศษชินจูกุ เกร็ดรูปแบบการให้บริการต่างๆ ในสถานบันเทิง และวิถีคิดของคนญี่ปุ่นต่อการเลี้ยงดูหมายการค้า ประเวณี

รอยต่างโสมถะเด็ก – มีเนื้อหาต่อเนื่องจากตอนก่อนหน้า กล่าวถึงค่านิยมของชายชาวญี่ปุ่นต่อการให้บริการ ทางเพศโดยเด็กสาว นิยามของคำว่า “Enjo-kosai” (援助交際) สภาวะแบบโลลิต้า (Lolita complex) และเกร็ด ของธุรกิจการให้บริการทางเพศ

วินัยในสายโลหิต – กล่าวถึงอุปนิสัยของคนญี่ปุ่น โดยยกตัวอย่างเหตุการณ์แผ่นดินไหวทั้งที่โทโฮกุและโกเบ ผ่านคำว่า “Push on Japan” (和, 我慢, 根性, 努力) และเกร็ดที่ทักประเภทเรียกว่า

วีรบุรุษนิรนามแห่งฟุกุชิมะ – กล่าวถึงกลุ่มผู้อุสสาสมัครที่ส้อมวลชนตั้งชื่อว่า “Fukushima-50” ซึ่งพวกเขา เข้ามากู้วิกฤตโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิม่า ไดอิจิ (Fukushima Daiichi Nuclear Power Plant) ที่เสียหายเนื่องจาก คลื่นสึนามิซัดถล่มในโทโฮกุ และมีเกร็ดเกี่ยวกับงานแสดงรยยนต์ประหยัดพลังงานที่ใช้ “Taiko Ensemble” (太鼓) ซึ่งเป็นศิลปะการตีกลอง แทนพริตต์

เพิร์ลฮาร์เบอร์ภาคสอง – กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ (Pearl Harbour) ฐานทัพเรือของสหรัฐฯ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและอนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกความทรงจำ เกร็ด ทางสังคมในเกาะฮาวาย (Hawaii) และเหตุการณ์ช่วงสงครามที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

ตายตามพิชเศรษฐกิจ – กล่าวถึงวิกฤตทางสังคมของญี่ปุ่น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจถดถอย จนอัตราการฆ่า ตัวตายของผู้คนเพิ่มสูงขึ้น แม้วิถีกระทำอัตวินิบาตกรรมในรูปแบบต่างๆ จะเป็นเรื่องรันทดหดหู่ แต่เป็นภาพความ จริงที่ผู้เขียนสะท้อนแง่มุมอีกด้านให้เข้าใจความตึงเครียดทางสังคม

กรรมเก่าของคนแก่ – กล่าวถึงงานพิเศษของคนหนุ่มสาวที่มีหน้าที่เข้ามาพบปะเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุเพื่อสร้าง กำลังใจ สถานภาพผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 100 ปี และเกร็ดการรับเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ กรณี คุณปู่โชเก็น

โดดเดี่ยวเดียวดาย – กล่าวถึงสถานภาพทางประชากรของญี่ปุ่นในภาวะสังคมสูงวัย และการเปลี่ยนผ่านทาง สังคมจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว จนมาเป็นวิถีคนโสดที่ใช้ชีวิตตามลำพัง

บทวิจารณ์

สำนักพิมพ์สยามกล่าวในสวนคำนำว่า ยลเจแปน ร้อยเรียงเรื่องราวของญี่ปุ่นแบบเรื่องเล่านักเดินทางของอดีตนักข่าว/นักหนังสือพิมพ์ นฤนาทร พระปัญญา โดยไม่ได้ระบุแน่ชัดถึงช่วงเวลาที่คุณเขียนเดินทาง แต่หากอิงเนื้อหาในหลายตอน (เช่นนี้ที่นาริตะ, โตเกียวในคืนอันมืดมิด, รายงานจากโตเกียว ญี่ปุ่นหลังสึนามิ, มารดาของแผ่นดิน) อนุมานได้ว่า เป็นเหตุการณ์ราวเดือนเมษายน เริ่มจากทางเหนือของซัปโปโร บนเกาะฮอกไกโด ลงมายังโตเกียว จากนั้นไปยังเกียวโต นาโงย่า โอซาก้า และกลับมาที่โตเกียว โดยมีเป้าหมายเพื่อเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ เยี่ยมเยือนมิตรสหาย และรับรู้สภาพความเป็นไปของญี่ปุ่น ภายหลังจากหายนะภัยจากเหตุแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิในโทโฮกุ ปี 2011

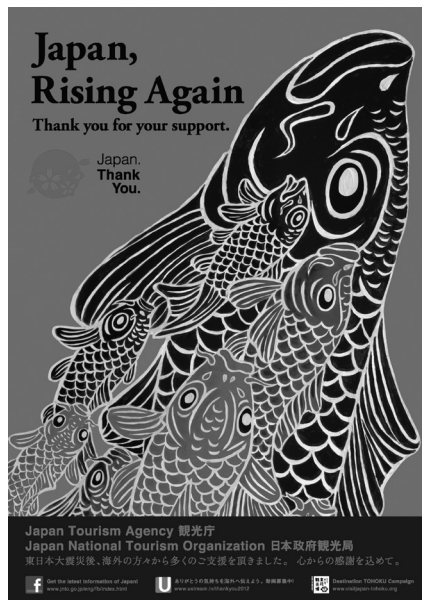
แม้เนื้อหาบางตอนจะตั้งต้นดำเนินเรื่องด้วยการแนะนำสถานที่สำคัญ เช่น สถานีรถไฟฮาราจูกุ (ตอน Japan Standup บนถนนตันไปไม้ผลิ) หรือสถานีรถไฟอุเอโนะ (ตอนชากุระกับไฟสันติภาพ) แต่ผู้เขียนไม่ได้ให้ข้อมูลเส้นทางไป “ยล” ดังนั้นหนังสือเล่มนี้จึงไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อนำเที่ยว แต่เรื่องราวเบื้องหลังและเกร็ดทั่วไปของสถานที่เหล่านั้น คือแกนสำคัญที่ต้องการถ่ายทอด ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้าใจผู้อ่านต่อแง่มุมต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ระดับรัฐของทั้งสองประเทศในอดีต

การเดินทางผ่านเมืองต่างๆ ผู้เขียนจะบอกเล่าเรื่องราวสำคัญในแต่ละสถานที่ หรือประสบการณ์ทำงานในอดีต ในฐานะนักข่าว โดยทั้ง 29 ตอนจะมีประเด็นหลักหนึ่งใน 3 ประเด็นคือ (1) ภัยธรรมชาติจากเหตุแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ฮันชิน (แผ่นดินไหวโกเบ) ปี 1995, แผ่นดินไหวและสึนามิในภูมิภาคโทโฮกุ ปี 2011 (2) สงครามโลกครั้งที่สอง และ (3) บริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และศาสนา สอดแทรกเกร็ดความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ในเหตุการณ์สำคัญของญี่ปุ่นเชื่อมโยงกับประเทศไทย ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือ อย่างไรก็ตาม ด้วยเนื้อหาทั้ง 29 ตอนค่อนข้างกระจัดกระจาย ผู้อ่านต้องเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องแต่ละตอนด้วยตนเอง ทั้งนี้ หากมีการจัดพิมพ์ซ้ำและเรียงลำดับใหม่ให้สอดคล้องกับ 3 ประเด็นหลักข้างต้น จะทำให้อ่านต่อเนื่องและง่ายต่อการทำความเข้าใจ เช่น ตอนวีรบุรุษแห่งฟูกูชิม่า ลำดับต่อจากตอนโตเกียวในคืนอันมืดมิด ส่วนตอนเฟิร์ลฮาร์เบอร์ภาคสอง ลำดับต่อจากตอนวิถีแห่งนักรบ

ตาราง 1 เนื้อหาที่จำแนกใหม่ตามประเด็นหลักของเรื่อง

แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ฮันชิน/โทโฮกุ	สงครามโลกครั้งที่สอง	บริบททางสังคมวัฒนธรรม
เข้านี้ที่นาริตะ Japan Standup บนถนนตันไปไม้ผลิ ญี่ปุ่นกับแผ่นดินไหว ผิดมาก่อนถูก ธรณีพิโรธที่มีมายัง สึนามิถล่มเซนได แบ่งปันกระดาษกล่อง น้ำใจของคนไร้บ้าน กำแพงกันสึนามิ ระบบป้องกันแบบญี่ปุ่น รายงานจากโตเกียว ญี่ปุ่นหลังสึนามิ สำนักสาธารณสุข โตเกียวในคืนอันมืดมิด วีรบุรุษนิรนามแห่งฟูกูชิมะ วินัยในสายโลหิต	ชากุระกับไฟสันติภาพ กว่าจะเป็นวันนี้ ก็ศพ ที่นั่นมีวิญญาณนับล้านดวง สงครามและความพ่ายแพ้ ร้อยปี Tokyo Station ร่องรอยของปีศาจสงคราม วิถีแห่งนักรบ เฟิร์ลฮาร์เบอร์ภาคสอง	ศาสนาและความเชื่อ ศาสนาใหม่ในขวดเก่า สงครามชีวิตโอชิน มารดาของแผ่นดิน สตรีเหล็กเร็นโฮ ย้อนอดีตยานโคมเซีย รอยต่างโสเภณีเด็ก ตายตามพิษเศรษฐกิจ กรรมเก่าของคนแก่ โดดเดี่ยวเดียวดาย

ส่วนการหาคำตอบต่อข้อคำถามท้ายปกหนังสือ หากตีความและจัดกลุ่มคำถามใกล้เคียงกันจะเหลือเพียง 3 คำถามสำคัญให้พิจารณาคือ (1) อะไรที่ทำให้ญี่ปุ่นเป็นเช่นทุกวันนี้ (2) ทำไมคนญี่ปุ่นจึงมีระเบียบวินัย และ (3) Japan Miracle? คืออะไร คำถามข้อ (1) และ (2) ผู้เขียนไม่ได้ระบุหรือให้คำตอบไว้ตรงไปตรงมาในเนื้อหา แต่ผู้อ่านสามารถอนุมานผ่านการอธิบายสภาพภูมิศาสตร์และภัยธรรมชาติ, สภาพสังคม วัฒนธรรม และศาสนา, ประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง และสงคราม เช่น กรณีโปสเตอร์ Japan Rising Again (ภาพประกอบ 1) จากตอน Japan Standup บนถนนตันไปไม่ผลิ, จิตวิญญาณของบูชิโด (Bushido - 武士道) จากตอนวิถีแห่งนักรบ หรือ “Push on Japan” จากตอนวินัยในสายโลหิต สิ่งเหล่านี้หลอมรวมให้คนญี่ปุ่นมีระเบียบวินัย และคงเป็นญี่ปุ่นเช่นทุกวันนี้ ทว่าคำถามข้อสุดท้าย ผู้เขียนให้คำตอบอย่างเจาะจงไว้เพียงตอนเดียวคือ รั้อยปี Tokyo Station ดังนั้น ความอัศจรรย์ของญี่ปุ่นจึงอาจยังคลุมเครือ

ภาพประกอบ 1 “Japan Rising Again” นำมาใช้เป็นสโลแกนในโปสเตอร์ของ JNTO ในปี 2012
ที่มา: UNWTO, 2012; MILT Japan, 2012

หากเชื่อว่าหนังสือเปรียบเสมือนเครื่องจุดประกายจินตนาการ ตามที่ อัลัน เบนเนตต์ (Alan Bennett) นักแสดงและนักเขียนชาวอังกฤษ (Huffpost, 2014) กล่าวไว้ ยลเจแปนก็มีส่วนช่วยให้จินตนาการของผู้อ่านที่มีต่อลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นชัดเจนขึ้น แต่สำหรับผู้วิจารณ์ เกร็ดความรู้ต่างๆ คือสารบันเทิงที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่ากัน เช่น เกร็ดของ “Sukiyaki” ซึ่งต้องทำความเข้าใจใหม่ในฐานะเพลงเศร้า และไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับอาหารการกิน

ความโดดเด่นของงานเขียนเล่มนี้ คือ การที่ผู้เขียนเลือกใช้แนวทางรำลึกอดีต (retrospective) ให้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์เป็นตัวดำเนินเรื่อง ช่วยกระตุ้นความสนใจต่อการศึกษาค้นคว้าต่อเนื่อง โดยเฉพาะหายนะภัยจากเหตุแผ่นดินไหว สึนามิ และการรั่วไหลของกัมมันตรังสีจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ในเดือนมีนาคม ปี 2011 สามารถศึกษาได้จาก “After the Great East Japan Earthquake: Political and Policy Change in Post-Fukushima Japan” (2013) บรรณาธิการโดย Dominic Al-Badri and Gijs Berends ซึ่ง ศิริพร วัชชวัลคุ (2557, 40-43) เสนอว่า เป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองก่อนหน้า ภายหลังเหตุการณ์สิ้นสุด และภาพอนาคตที่เป็นไปได้ ผ่านสายตานักเขียนชาวยุโรป 6 คน ที่อาศัยในญี่ปุ่นขณะนั้น หรือหากผู้อ่านยังไม่เคยหลงสับสนในความมหัศจรรย์ของญี่ปุ่น และไม่ต้องการเนื้อหาเน้นหนักเชิงวิชาการ “Japanization” (2555) โดย อรรถจักร สัตยานุรักษ์ อาจช่วยขยายความได้มากขึ้น แต่สำหรับผู้วิจารณ์ “Enjo-Kosai: โลกมุ่มมืดของญี่ปุ่นวัยแรกแย้ม” (2558) และ “สงคราม ญี่ปุ่น ความทรงจำ” (2560) เป็นงานเขียนเกี่ยวเนื่องกับยลเจแปน โดย นฤนารถ พระปัญญา ซึ่งควรศึกษาต่อยอดเช่นกัน

นับแต่ไทยและญี่ปุ่นได้ลงนาม “ปฏิญญาว่าด้วยทางพระราชไมตรีและการค้าขายระหว่างประเทศสยามกับประเทศญี่ปุ่น” ในเดือนกันยายน 2430 (The Declaration of Amity and Commerce, 1887) (ศิริพร วัชชวัลคุ, 2560) ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศก็สืบเนื่องยาวนานมากกว่า 131 ปี แต่นั่นเป็นความสัมพันธ์ระดับรัฐ ส่วนความสัมพันธ์ระดับประชาชน จำเป็นต้องสร้างรู้ความเข้าใจระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ด้วยความนิยมของเราต่อการท่องเที่ยวในญี่ปุ่น ด้วยเรายังประพาศติวัฒนธรรมนิยมปฏิบัติหรือข้อห้าม ด้วยในฐานะเจ้าภาพงานกีฬาแห่งมวลมนุษยชาติ (Olympic 2020) ณ กรุงโตเกียว (JIJI, 2019) หรือด้วยบทบาททางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นต่อประชาคมอาเซียน (ASEAN) ที่เพิ่มมากขึ้น (กรมอาเซียน, 2558) เหตุผลดังกล่าวนี้ แสดงถึงความสำคัญที่ควรให้ความสนใจต่อญี่ปุ่น และการเรียนรู้จากงานวรรณกรรมจะเป็นส่วนหนึ่งต่อสร้างความเข้าใจใน “ญี่ปุ่นศึกษา”

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] ชิกแซก [Zig-Zag]. (26 สิงหาคม 2559). *ยลเจแปน*. เรียกใช้เมื่อ 13 เมษายน 2562 จาก 100ABCD: <http://bit.ly/2lf98PX>.
- [2] นฤนารถ พระปัญญา. (27 ธันวาคม 2556). *กรรมเก่าของคนแก่*. เรียกใช้เมื่อ 13 เมษายน 2562 จาก marumura:<http://bit.ly/2UwXOFk>.
- [3] นฤนารถ พระปัญญา. (2557). *ยลเจแปน*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- [4] ศิริพร รัชชวัลคุ. (2557). บทวิจารณ์หนังสือ After the Great East Japan Earthquake: Political and Policy Change in Post-Fukushima Japan. *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา*, 4(1), 40-43.
- [5] _____. (2560). เนื่องในโอกาสครบรอบ 130 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น. *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา*, 7(2), IV-V.
- [6] กรมอาเซียน. (19 มกราคม 2558). *ความสัมพันธ์อาเซียนญี่ปุ่น*. เรียกใช้เมื่อ 19 เมษายน 2562 จาก <http://bit.ly/2Dk6Qea>.
- [7] Embassy of Japan in Thailand. (2019, March 29). *Consular Affairs*. Retrieved April 12, 2019, from <http://bit.ly/2G6y2O3>.
- [8] Huffpost. (2014, March 3). *19 Quotes That Will Make You Fall in Love With Books All Over Again*. Retrieved April 20, 2019, from <http://bit.ly/2GwjCs6>.
- [9] JJI. (2019, April 15). *Preparations for 2020 Tokyo Olympics transforming capital into 'global standard' city*. Retrieved April 19, 2019, from the japan times: <http://bit.ly/2GvAbEr>.
- [10] JTB Tourism Research & Consulting Co. (2019, April 10). *Japan-bound Statistics*. Retrieved April 12, 2019, from <https://www.tourism.jp/en/tourism-database/stats/inbound/>.
- [11] MILT Japan. (2012). *Special Poster*. Retrieved April 20, 2019, from <http://bit.ly/2ULEVPf>.
- [12] UNWTO. (2012). *JAPAN Rising Again*. Retrieved April 20, 2019, from <http://bit.ly/2ULJpoJ>.

หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Affiliation: Department of Sociology & Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Corresponding email: gwytorns@nu.ac.th